

تاریخ و جغرافیای شهرستان

قاینات

(توانمندیها و استراتژیهای توسعه)

به اهتمام: شرکت تروند زعفران

تالیف: نجیب الله رجبی

انتشارات شهر آشوب

پائیز ۱۳۸۴

رجبی، نجیب الله، ۱۳۳۶ -

تاریخ و جغرافیای شهرستان قاینات (توانمندیهای و استراتژی توسعه) /
به اهتمام شرکت تروند زعفران؛ تألیف نجیب الله رجبی. -- تهران : شهر آشوب
۱۳۸۴.

۳۶۸ ص : مصور، جدول .

ISBN 964-7513-14-3 : ۴۵۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

عنوان دیگر : تاریخ و جغرافیای شهرستان قاین.

کتابنامه .

۱. قاین. ۲. قاین. -- تاریخ. الف. شرکت تروند زعفران. ب. عنوان.

۹۵۵/۸۲۹۴

DSR ۲۱۱۳/ الف ۴۲۸

۸۴-۲۶۰۵۳

کتابخانه ملی ایران

انتشارات شهر آشوب

عنوان کتاب : تاریخ و جغرافیای قاینات

مؤلف : نجیب الله رجبی

لیتوگرافی و طراحی : زمان

چاپ : منصور

صحافی : حمزه‌ای

نوبت چاپ : اول (پائیز ۱۳۸۴)

شمارگان : ۱۵۰۰ نسخه

قیمت : ۴۵۰۰۰ ریال

شابک : ISBN 964-7513-13-3 / ۹۶۴-۷۵۱۳-۱۴-۳

آدرس ناشر : خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - پائین‌تر از

لبافی‌نژاد - پلاک ۲۹ - طبقه همکف - انتشارات شهر آشوب

تلفن : ۶۶۹۶۷۷۶۷ - همراه ۰۹۱۲۳۸۳۱۶۴۴

فهرست مندرجات

عنوان.....	صفحه.....	عنوان.....	صفحه.....
منابع آب.....	۲۶.....	فصل اول: جغرافیای طبیعی قاینات ...	۱۱.....
رودهای قاینات.....	۲۷.....	موقعیت، حدود، وسعت.....	۱۲.....
سد و بندها.....	۳۳.....	زمین شناسی دشت قاین.....	۱۲.....
منابع آبهای زیرزمینی دشت نیم بلوک.....	۳۶.....	زمین شناسی دشت اسفدن.....	۱۳.....
منابع آبهای زیرزمینی دشت چاهک موسویه.....	۳۶.....	زمین شناسی منطقه زهان.....	۱۳.....
منابع آبهای زیرزمینی دشت سده.....	۳۷.....	زمین شناسی منطقه نیم بلوک.....	۱۳.....
منابع آبهای زیرزمینی دشت شاهرخت.....	۳۷.....	زمین شناسی منطقه سده.....	۱۴.....
چشمه بید.....	۳۷.....	چهره طبیعی شهرستان.....	۱۴.....
منابع آبهای زیرزمینی دشت قاین.....	۳۸.....	سرزمینهای هموار.....	۱۵.....
منابع آبهای زیرزمینی دشت اسفدن.....	۳۹.....	دشت نیمبلوک.....	۱۵.....
بهره برداری از منابع آبهای زیرزمینی کل.....	۴۰.....	دشت اسفدن.....	۱۵.....
شهرستان.....	۴۰.....	دشت قاین.....	۱۵.....
راهکارها و پیشنهادات.....	۴۱.....	دشت چاهک موسویه.....	۱۵.....
محیط زیست.....	۴۱.....	دشت سده.....	۱۶.....
پوشش گیاهی.....	۴۲.....	دشت شاهرخت.....	۱۶.....
گیاهان دارویی.....	۴۳.....	دق پترگان.....	۱۶.....
رویشگاههای انغوزه تلخ.....	۴۵.....	دریاچه نمک زار.....	۱۷.....
درختان کهنسال، جنگل.....	۴۷.....	دق محمد آباد، سایر قومها و شنزارها.....	۱۷.....
حیات وحش، منطقه شکار منوع شاسکوه.....	۴۹.....	ارتفاعات.....	۱۸.....
خزندگان و دوزیستان.....	۵۰.....	کوههای بخش زهان.....	۱۹.....
پستانداران.....	۵۱.....	کوههای بخش نیم بلوک.....	۱۹.....
پرندهگان.....	۵۲.....	کوههای بخش مرکزی.....	۲۰.....
منابع و مآخذ.....	۵۴.....	کوههای بخش سده.....	۲۱.....
فصل دوم: جغرافیای تاریخی.....	۵۷.....	کوههای بخش زیرکوه.....	۲۲.....
بخش اول: قاینات در گذر تاریخ.....	۵۸.....	خاکهای قاینات.....	۲۴.....
غار خونیک و اولین زیستگاه بشری در خراسان جنوبی.....	۵۸.....	آب وهوا.....	۲۵.....

عنوان..... صفحه	عنوان..... صفحه
عهد پیشدادیان..... ۵۸	عهد کیانیان..... ۵۹
عهد ساسانیان..... ۵۹	دوره هخامنشیان..... ۵۹
دوره سلوکیان..... ۵۹	دوره اشکانیان..... ۵۹
دوره ساسانیان..... ۵۹	قاین در کتاب شترستانهای ایران..... ۶۰
قاینات در صدر اسلام..... ۶۰	دوره صفاریان..... ۶۲
قاین در کتاب المسالك والممالك اصطخری..... ۶۳	قاین در کتاب صوره الارض ابن حوقل..... ۶۳
زیرکوه در سال ۳۳۸ هـ.ق..... ۶۴	قاین در کتاب تقویم البلدان ابولفداء..... ۶۴
قاین در کتاب حدودالعالم من المشرق والمغرب..... ۶۵	قاین در کتاب اشکال العالم جیهانی، قاین
در کتاب احسن التقاسم فی معرفه الاقالیم..... ۶۵	قاین در کتاب ابو عبدالله البشاری، قاین
در کتاب سفرنامه ناصر خسرو..... ۶۵	قاینات صحنه سیاست اسماعیلیان قهستان..... ۶۶
قاین در کتاب معجم البلدان یا قوت حموی..... ۶۷	قاینات در کتاب نزه القلوب حمدالله متوفی .. ۶۸
دوره تیموریان..... ۶۹	قاینات در کتاب جغرافیای حافظ ابرو..... ۶۹
دوره صفویان..... ۷۰	قاین در کتاب بستان السیاحه عارف شیروانی..... ۷۱
قاین در کتاب نخبه الدهر فی عجایب البر والبحر دمشقی..... ۷۱	خاندان خزیمه در قاینات..... ۷۱
قاین در کتاب حسین مقنی..... ۷۳	قاین در کتاب سفرنامه افضل الملک، قاین
در کتاب بهارستان آیتی..... ۷۴	بخش دوم : قاینات از دیدگاه شخصیتها
و جهانگردان..... ۷۶	
عنوان..... صفحه	
فردوسی در قاین..... ۷۶	
ناصر خسرو در قاین، خواجه نصیر الدین طوسی	
در قاین..... ۷۷	
امیر تیمور جهانگشا در قاین..... ۷۹	
شاه عباس کبیر در قاین..... ۷۹	
لطفعلی خان زند در قاین..... ۸۰	
اعتصام الملک در قاین..... ۸۰	
مارکوپولودر قاین..... ۸۱	
یوان اسمیت انگلیسی در قاین..... ۸۱	
دکتر ژوزف ولف در قاین..... ۸۲	
دکتر بلیو و مک گروگر جهانگرد انگلیسی در	
قاین..... ۸۳	
قاین در فرهنگ جغرافیایی ایران، خراسان،	
اثر وزارت جنگ بریتانیا..... ۸۳	
آلفونس گابریل اتریشی در قاینات..... ۸۴	
اشتراتیل ژاور آلمانی در قاین..... ۸۶	
خانیف روسی در قاین، واسیلی ولادیمیر	
دویچ بارتولد مستشرق رومی در قاین..... ۸۷	
سر پرسی سایکس..... ۸۷	
کلنل چارلز ادوارت یت در قاین..... ۸۸	
مقام معظم رهبری در قاین..... ۸۸	
منابع و مأخذ فصل دوم..... ۸۹	
فصل سوم : جغرافیای گردشگری..... ۹۵	
جاذبه های تاریخی، شهر تاریخی قاین..... ۹۶	
شهر تاریخی قارن..... ۹۹	
شهر تاریخی فارس..... ۱۰۰	
شهر تاریخی یزدان..... ۱۰۱	
مساجد تاریخی،..... ۱۰۲	
مسجد جامع قاین..... ۱۰۲	
مسجد حسینی..... ۱۰۷	
مسجد محله پایین..... ۱۰۷	
مسجد جامع افین..... ۱۰۷	
مسجد جامع خضری..... ۱۰۸	

عنوان.....	صفحه.....	عنوان.....	صفحه.....
کاروانسراها.....	۱۳۰	مسجد جامع دشت بیاض.....	۱۱۰
آس بادهای.....	۱۳۰	مسجد جامع زهان.....	۱۱۰
آسیابهای آبی.....	۱۳۱	مسجد جامع سده.....	۱۱۱
خراس ودنگ.....	۱۳۲	قلاع باستانی،.....	۱۱۲
آرامگاه ابوذر جمهر قاینی.....	۱۳۲	آرتا گوانا (قلعه کوه قاین).....	۱۱۲
آرامگاه شیخ ابوالمفاخر قاینی.....	۱۳۳	قلعه چهل دختر قاین.....	۱۱۵
آرامگاه مولانا ولی دشتبیاضی.....	۱۳۳	قلعه هاجر آباد.....	۱۱۵
منازل قدیمی.....	۱۳۴	قلعه اسفاد.....	۱۱۶
منزل قارنی.....	۱۳۴	قلعه سراب (چاده).....	۱۱۶
منزل کربلایی اسحاق در قاین.....	۱۳۵	قلعه خوک.....	۱۱۷
منزل میر در قاین (موقوفه ملا محمد).....	۱۳۶	قلعه دختر جزنان.....	۱۱۸
منزل افشاری درباراز.....	۱۳۶	قلعه دختر گرمینج.....	۱۱۸
منزل صوحی در کره.....	۱۳۶	قلعه آویج.....	۱۱۸
منزل اقبالی، منزل صفرزاده در.....		دژ زیرزمینی نیک.....	۱۱۹
آرین شهر.....	۱۳۷	قلعه کهنه نیک.....	۱۱۹
سنگهای تابوتی.....	۱۳۷	قلعه خند.....	۱۱۹
گورهای سردابه ای.....	۱۳۸	قلعه سده.....	۱۲۰
بخش دوم : جاذبه های زیارتی.....	۱۳۹	قلعه آفریز.....	۱۲۰
امامزاده زیدالنار آفریز.....	۱۴۰	پناهگاههای سنگی کرج، قلعه کوه زهان.....	۱۲۱
امامزاده عبدالله کارشک.....	۱۴۶	قلعه کوه و رباط زردان عباس آباد.....	۱۲۲
امامزاده سعدالله شاهرخت.....	۱۴۹	قلعه دختر خضری، قلعه وبرج و باروهای خضری.....	۱۲۲
مزار شاسکوه ومیلاکوه.....	۱۵۱	قلعه آهنگران.....	۱۲۳
امامزاده دادود کلاته مزار زهان.....	۱۵۱	قلاع کهنه، حسن بایخان، چهاردر شاهرخت.....	
مزار نورپیشبر.....	۱۵۳	و قلعه کهنه یزدان.....	۱۲۳
امامزادگان حسن وافضل کومیران.....	۱۵۴	قنات تاریخی شاهیک وشگفتیهای آن.....	۱۲۴
امامزاده زید فرخ آباد.....	۱۵۴	غارها، غار لکی اسپپور.....	۱۲۶
شاهزاده حسین قاین.....	۱۵۵	غار خونیک (غار جوجه).....	۱۲۶
مزار چهارگنبد افین، مزاررایک ورزگ.....	۱۵۵	غار فارسان.....	۱۲۷
منابع وماخذ فصل سوم.....	۱۵۷	غار تجرگ، غار ملک.....	۱۲۸
فصل چهارم: جغرافیای فرهنگی.....	۱۵۹	غار پل خیر، غار بزمرد (میانکوه).....	۱۲۸
مدرسه علمیه جعفریه قاین.....	۱۶۰	غار دیو در ورزق، غار دوست آباد.....	۱۲۹
مدرسه علمیه جعفریه زهان.....	۱۶۱	رباط چاهک.....	۱۲۹
مدرسه علمیه خضری، مدرسه علمیه حاجی آباد،		گدام.....	۱۳۰
مدرسه علمیه بیهود، مدرسه علمیه جعفریه نمونه.....	۱۶۱		

عنوان	صفحه
مدرسه علمیه الزهراء (س)	۱۶۱
آموزش و پرورش قایانات	۱۶۲
اولین مدرسه قایانات	۱۶۲
رؤسای آموزش و پرورش از آغاز تاکنون	۱۶۴
دبستان بدر اولین مدرسه بخش	
نیم بلوک	۱۶۵
مدرسه عنصری اولین مدرسه بخش زهان	۱۶۶
مدرسه منوچهری اولین مدرسه منطقه زیرکوه	۱۶۶
مدرسه مرادی اولین مدرسه بخش سده	۱۶۸
جمعیت از پیشکسوتان فرهنگی	۱۷۰
گوش قایانی	۱۷۳
واژگان محلی	۱۷۴
دوبیتی های قایانی	۱۷۸
ضرب المثلها	۱۷۸
بازیهای محلی	۱۸۲
گاه شماری	۱۸۵
پوشاک سنتی	۱۸۵
رقصهای محلی	۱۸۶
نشریات محلی	۱۸۷
آداب و رسوم محلی، مراسم انتخاب	
همسر، مراسم تولد و نامگذاری نوزاد	۱۸۷
مراسم ختنه سوری	۱۹۱
شب چله	۱۹۱
چشن سده	۱۹۱
چهارشنبه سوری	۱۹۲
کف زنی و آتشونی	۱۹۲
مراسم عید نوروز	۱۹۲
غذاهای سنتی	۱۹۳
باورهای عامیانه	۱۹۴
آیین های سوگواری	۱۹۷
مراسم رمضان	۱۹۷
مراسم محرم	۱۹۸
علم گردانی	۱۹۸
مراسم نخل بندی	۱۹۹
عنوان	صفحه
شبیه خوانی	۲۰۰
مراسم عید قربان	۲۰۱
سفره های نذری	۲۰۲
عشایر قایانات	۲۰۳
ویژگیهای فرهنگی عشایر	۲۰۷
فرهنگ وقف	۲۰۸
دانشگاه پیام نور	۲۰۹
دانشگاه آزاد اسلامی	۲۱۰
منابع و مأخذ	۲۱۱
فصل پنجم: جغرافیای اقتصادی	۲۱۳
صنایع دستی	۲۱۴
قالیبافی	۲۱۷
جاجیم بافی	۲۱۹
کشاورزی سنتی	۲۱۹
نقش و اهمیت کشاورزی	۲۲۱
قنوات شهر قاین	۲۲۱
شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی روستایی	۲۲۳
زعفران طلای سرخ قایانات	۲۲۳
نخستین جشنواره ملی طلای سرخ	۲۲۵
زرشک یا قوت سرخ قایانات	۲۲۷
مرکز آموزش کشاورزی قایانات	۲۲۸
شرکت سهامی زراعی خضری	۲۲۹
شرکت سهامی زراعی اسلام آباد	۲۲۹
دامپروری	۲۳۰
معادن	۲۳۱
صنایع کارخانه ای	۲۳۲
تعاون روستایی	۲۳۷
بازارچه مرزی یزدان	۲۴۰
منابع و مأخذ	۲۴۲
فصل ششم: جغرافیای انسانی	۲۴۳
بخش اول: پیشینه تقسیمات کشوری ایالت	
قهبستان ولایت قایانات	۲۴۴
دوره ساسانیان	۲۴۵

عنوان.....	صفحه.....
دوره طاهریان.....	۲۴۶.....
دوره صفاریان.....	۲۴۶.....
دوره غزنویان.....	۲۴۷.....
دوره تیموریان.....	۲۴۸.....
دوره صفویان.....	۲۴۹.....
دوره افشاریه.....	۲۴۹.....
دوره قاجاریه.....	۲۴۹.....
دوره پهلوی.....	۲۵۰.....
دوره انقلاب اسلامی.....	۲۵۰.....
بخش دوم: جغرافیای شهری.....	۲۵۳.....
شهر قاین.....	۲۵۳.....
شهر خضری دشت بیاض.....	۲۵۵.....
شهر حاجی آباد.....	۲۵۶.....
شهر زهان.....	۲۵۷.....
آرین شهر(سده).....	۲۵۷.....
شهر نیم بلوک(اسلام آباد).....	۲۵۸.....
شهر اسفدن.....	۲۶۱.....
بخش سوم: جغرافیای روستایی.....	۲۶۳.....
روستاهای بخش مرکزی.....	۲۶۳.....
روستاهای بخش نیم بلوک.....	۲۶۶.....
روستاهای بخش سده.....	۲۶۶.....
روستاهای بخش زهان.....	۲۶۸.....
روستاهای بخش بخش زیرکوه.....	۲۷۰.....
بخش چهارم: ویژگیهای جمعیتی	
شهرستان.....	۲۷۲.....
توزیع جغرافیایی رشد جمعیت دهستانها.....	۲۷۲.....
مقایسه جمعیت قاینات با دیگر شهرستانهای	
استان.....	۲۷۴.....
منابع و مأخذ.....	۲۷۵.....
فصل هفتم: مخاطرات طبیعی.....	۲۷۷.....
زلزله خیزی قاینات.....	۲۷۹.....
زلزله سال ۱۴۱ قهستان، زلزله سال ۴۵۸	
قهستان و زلزله سال ۹۵۶ خاورقاین.....	۲۷۹.....
عنوان.....	صفحه.....
زلزله سال ۱۳۲۰ محمد آبادپسکوه، زلزله	
سال ۱۳۰۵ دوست آباد.....	۲۸۰.....
زلزله سال ۱۳۴۰ موسویه، زلزله سال ۱۳۴۷	
دشت بیاض.....	۲۸۰.....
زلزله سال ۱۳۷۵ زیرکوه.....	۲۸۱.....
زلزله سال ۱۳۷۶ زیرکوه.....	۲۸۱.....
گسلهای فعال شهرستان.....	۲۸۲.....
راهکارهای مقابله با زلزله.....	۲۸۳.....
خشکسالی.....	۲۸۴.....
سیل.....	۲۸۴.....
راهکارهای مقابله با مخاطرات طبیعی.....	۲۸۶.....
منابع و مأخذ.....	۲۸۷.....
فصل هشتم: نام آوران قاینات.....	۲۸۹.....
علمای دینی.....	۲۹۱.....
شیخ ابوعبدالله خضری.....	۲۹۲.....
غلامحسین افینی، سید ابوطالب امام مجتهد	
قاینی.....	۲۹۲.....
فصیح الدین محمد دشت بیاضی.....	۲۹۳.....
آیت الله شیخ محمد باقر عرفانی بیهودی.....	۲۹۴.....
ابونصر محمد بن احمد بن محمد المناح.....	۲۹۴.....
خواجه تاج الدین محمد شاهرختی، مولانا	
شمس الدین محمد خضری، مؤمنای	
دشتبازی.....	۲۰۵.....
مولانا علی اکبر آفریزی.....	۲۹۶.....
آخوند کربلایی آقامحمد علی شاهرختی.....	۲۹۶.....
آخوند ملاعلی مجتهد خراشادی.....	۲۹۷.....
حاج سید حسن قاینی، حاجی محمد میرزا	
خضری.....	۲۹۸.....
ملاسلطان علی صعودی بمرودی.....	۲۹۹.....
آیت الله شیخ محمد فاضل قاینی.....	۳۰۰.....
آیت الله سید حسین امام (فقیه).....	۳۰۱.....
شیخ محمد قطب.....	۳۰۲.....
شیخ محمد حیدری.....	۳۰۲.....

عنوان	صفحه
آیت الله سید محمد رضا صامتی (آقای سادات)	۳۰۳
آیت الله حاج سید محمد سعادت مصطفوی	۳۰۳
علی بن ملا عباس علی شاه رختی قاینی	۳۰۳
محمد افضل بن حاجی محمد دشتیبازی	۳۰۴
محمد بن ملا افضل قاینی، حاجی محمد	
دشتیبازی	۳۰۴
حاجی محمد نورالدین دشتیبازی	۳۰۴
محمد صالح دشتیبازی	۳۰۵
میرزا غلام رضای زرین قلم بمرودی	۳۰۵
محمد اکبر منشی بمرودی	۳۰۵
میرزا علیخان دانش	۳۰۶
میرزا محمد خان صاحب بمرودی	۳۰۷
میرزا محمد صادق بمرودی	۳۰۷
مذنب بمرودی	۳۰۸
آیت الله سید علی آیتی	۳۰۸
آیت الله سید معصوم قهستانی	۳۰۹
آیت الله سید محمد علی فقیه	۳۰۹
آیت الله سید مرتضی اصفهانی	۳۱۰
حجه الاسلام سید محسن سعیدزاده	۳۱۰
آیت الله محمد صادق اوحدی	۳۱۰
شیخ علی کاظمی	۳۱۱
مولانا ابوشریف، سلطان محمد قاینی	۳۱۱
امرای قایانات	۳۱۱
بزرگمهر حکیم	۳۱۲
امیر جمشید قارنی	۳۱۳
قارن بن سوخرا	۳۱۴
احمد بن قارن، شیخ ابوالمفاخر قاینی	۳۱۵
امیر خلیل زیرکوهی	۳۱۷
عنوان	صفحه
فضل بن محمد، سلطان محمد شاه رختی	۳۱۸
ابوالمحمد دشتیبازی، میر محمد معصوم	
دشتیبازی، محمد حسین دشتیبازی	۳۱۹
امیر حبیب دشتیبازی	۳۱۹
آصفی قهستانی	۳۲۰
واعظ اسفندی، ابوجعفر کافی قاین	۳۲۰
حاجی حقداد اسعدزاده	۳۲۱
شعرا، ابوذر جمهر قاینی	۳۲۱
مولانا ولی دشتیبازی	۳۲۳
سری قاینی	۳۲۶
خلیل قاینی	۳۲۹
حیران قاینی، عبدالسلام دشتیبازی	۳۲۹
محمد حسین قاصر زهانی	۳۳۰
کربلایی علی اکبر اسماعیل زاده	۳۳۱
خسروی قاینی	۳۳۱
رهبران مذهبی، سید محمد نوربخش	۳۳۲
محمد معصوم دشتیبازی، محمد بن محمد	
آبیزی	۳۳۳
اخی محمد شاه شاه رختی	۳۳۴
ابوالفضل قاینی، ناصرالدین محتشم قاینی	۳۳۴
قاضی حسین علوی قاینی	۳۳۵
میرزا حسین صوفی	۳۳۶
ملارستم قاینی	۳۳۷
وکلا و نمایندگان مردم قایانات در مجلس	۳۳۸
شهادت قایانات	۳۳۹
شهید دکتر مهدی امین زاده	۳۳۹
منابع و مأخذ	۳۴۱
فصل نهم: ضمایم و نقشه ها	۳۴۵

پیش‌گفتار

در جهان امروزی داشتن آگاهی و دانش نسبت به محیط و جامعه‌ای که در آن زیست می‌کنیم از جمله ضروریات برای تمامی انسان‌ها و به ویژه برای مسئولین و برنامه‌ریزان می‌باشد. این شناخت می‌تواند در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی به برنامه‌ریزان کمک نماید.

هویت هر قومی تاریخ و پیشینه فرهنگی آن قوم در ادوار گذشته است. این هویت بخش مهمی از ساختار فکری، فرهنگی، مذهبی و اقتصادی نسل حاضر را نیز معنا و مفهوم می‌بخشد. با تکیه بر شناخت این توان‌هاست که توسعه قلمروهای جغرافیایی را در افق آینده می‌توان ترسیم نمود.

عشق و علاقه به سرزمین و زادگاه امری فطریست و به مصداق فرمایش رسول اکرم (ص): «حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ» است. ماکه در این خطه پرورش یافته و از منابعش بهره‌مند شده‌ایم هرکجا که باشیم خویشتن را مدیون آن دانسته و باید با تمام سعی و تلاش در جهت خدمت به مردم و عمران و آبادی آن بکوشیم.

قاینات خاک عارفان و عالمان تاریخ و سرزمین مردان و زنان پرتلاشی است که تاریخ برکرامت و بزرگواری و صبوری آنان گواه است. قاینات به عنوان یکی از نخستین خاستگاه‌های تمدن ایران‌زمین با سی‌هزار سال سابقه سکونت در غارخونیک، یادواره همه روزگاران است. شهر باستانی قاین (کاین) که قرن‌ها پایتخت ایالت پهناور و پرآوازه قهستان بوده، به سرزمین جنگاوران باستان اشتها داشت و بنیان آن بر موقعیت نظامی شکل گرفته، قرن‌ها دروازه شرق ایران زمین بود. این سرزمین سال‌ها پناهگاه و مرکز فرماندهی فرق متعدد مذهبی بوده و مبارزات آنان در برابر بیگانگان در صفحات تاریخ ثبت و ضبط است. قاین به عنوان قلب تپنده قهستان و قاینات از آن زمان که «کی‌لهراسپ» آن را ساخت بلایای طبیعی و حوادث تاریخی بسیاری را پذیرا شده، اما مردان و زنان پرصلابت آن با تحمل و بردباری سختی‌ها را از سرگذرانده و هم‌چون فولاد آبدیده نام خویش را بر پیشانی روزگار رقم زده‌اند. خیل نام‌آورانش

که هم‌چون ستارگانی پرفروغ آسمان علم و ادب ایران را روشن نموده از مرزهای کشور فراتر رفته و بر تمدن ایران زمین تأثیرگذار بوده‌اند.

قاینات به عنوان «پایتخت زعفران جهان» از ۷۰۰ سال پیش تمام جهان زعفران را با نام قاینات می‌شناسند. این خطه که بام خراسان جنوبی است با تولید ۸۵٪ زرشک ایران، خوش‌آب‌وهو‌ترین شهرستان شرق ایران است. کتاب حاضر پیام‌آور اراده ملی است که ما می‌توانیم اگر بخواهیم دست روی دست گذاشتن و به امید این که مشکلات خود حل خواهد شد، گرهی از کارما باز نخواهد کرد. این مجموعه پیام وفاق تمامی قاینات است که باید همه با هم باشیم و همدلی کنیم. چون امروز دنیای فکر و اندیشه و برنامه‌ریزی است.

موقعیت خوبی که در استان خراسان جنوبی فراهم شده و پیشینه تاریخی مشترک و مودت و دوستی مردم این خطه طی قرن‌ها با نام «ایالت قهستان» و بعدها با نام «ولایت قاینات» و امروز با نام استان خراسان جنوبی در کنار هم و با هم زندگی کرده‌ایم و هم‌اکنون که پیوندهای خانوادگی موجب وفاق عمیق قاینات و بیرجند و سایر شهرستان‌های استان شده فرصت خوبی است که باهم باشیم و با هم می‌توانیم همان‌گونه که «قهستان» را در تاریخ ساختیم، خراسان جنوبی را هم پرآوازه و پر افتخار کنیم.

در راستای تحقق اهداف فوق و به عشق دانشمندان نام‌آور، شاعران و نویسندگان پرشور، کشاورزان و چوپانان پرمهر، عشایر غیور و تمامی مردمان خوب قهستان و به یاد خاطرات زادگاهمان که بدان می‌بالیم و آن را دوست می‌داریم، این کتاب با رنج و زحمات فراوان تهیه و تدوین گردید. تا راهنمایی برای مسئولین و خیزشی برای برنامه‌ریزی و توسعه پایدار منطقه باشد و باقیات‌الصالحاتی گردد تا دعای خیر آیندگان را به همراه داشته باشد.

به مصداق «لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقُ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقُ»، برخود فرض دانسته از تمامی افراد و سازمان‌هایی که به نحوی اینجانب را در انجام این پژوهش مساعدت نموده‌اند، به ویژه فرماندار معزز قاینات جناب آقای علی خدای، اساتید بزرگوار مهندس محسن احتشام، مهندس محمدرضا دادخواه و دوست عزیزم جناب آقای دکتر مفید شاطری که از رهنمودها و همکاری ایشان در مطالعات بخش‌های زهان، نیم‌بلوک، سده و اماکن متبرکه شهرستان که چنین فرصتی فراهم شد و همچنین از بخشداران، شهرداران، شوراهای محترم اسلامی و دستگاههای اجرایی و مردم شریف قاینات صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

به خاطر کاستی‌ها و لغزش‌های این مجموعه پژوهش طلبیده، امید است که با ارائه نظرات خویش موجبات اصلاح و تکمیل آن را فراهم نمایند.

نجیب‌الله رجبی

پاییز ۸۴